

biti sretan usred nesreće ovoga svijeta, koja je posljedica grijeha. Ne treba dakle željeti uništenje ovoga svijeta, kako to pesimisti svjetuju.

Pa tako nas vodi prava i zdrava filozofija, pa i povijest roda ljudskoga, do istoga zaključka kao i kršćanska vjera: Ne treba očajati, ma kako taman i bijedan bio zemaljski život, ma koliko bila fizička i moralna nevolja roda ljudskoga. Jer došao je onaj veliki liječnik, za kojim je Platon čeznuo, o kojem su jasno govorili proroci israelskoga naroda; došao je Božanski Spasitelj svijeta. On je primio na se sve naše bolesti, »infirmities nostras ipse portavit«, te je učinio, da baš ljudska nevolja bude spasonosna čovječanstvu, učinio je, da je križni put, kojim je on sam išao, postao za patrike put do vječnoga sretnoga života. Dapače prijatelji Boga nalaze na križnom putu mir srca i duševnu utjehu, koju oni ne bi dali ni za sve slasti ovoga svijeta.

I tako je u kršćanstvu krasno i divno na doista božanski način riješena ona tamna zagonetka ljudske boli i nevolje. Izvan kršćanstva ostaje ta zagonetka neriješena, pa zato razumijemo, zašto izvan kršćanstva, kod one zahutale inteligencije, koja je imala kršćansku objavu te ju oholo bacila — crni *pesimizam* svoje žalosno slavlje slavi.

Jest: ili kršćanstvo ili zdvojni pesimizam. Za čovjeka, koji logično misli, nema treće.

Osnovna načela o odnosu među muškarcem i ženom.

I. KAKO JE ZBILJSKI SA ŽENOM U LJUDSKOM RODU?

Jedno od najžalosnijih poglavlja u povijesnici ljudskog roda je poglavlje o stanju žene, t. j. kako se malo cijenila, prezirala i obeščasćivala¹⁾. Kod nekulturnih naroda prevladuje mnogoženstvo. A to znači, da ne drže ženu jednakopravnom muškarcu, da ona ne vrijedi toliko, koliko vrijedi muškarac. Pa je žena prema tome u tih naroda muževljeva ropkinja, kojom može muž po volji raspolagati, može je, kad hoće, protjerati: ima vrijednost samo kao sluškinja i prednost muževe pohote.

Kod starih civiliziranih naroda prije Krista bilo je redovito ženi mnogo bolje, ali i tu joj nije bilo, kako bi trebalo da bude. Jer i kod tih naroda nailazimo na mnogoženstvo, a gdje je bilo u običaju

¹⁾ Gledaj o toj stvari kod Rössler-a, Die Frauenfrage, 2. izd. st. 148-198.

jednoženstvo, mogao je muž imati i prilježnice, a to je onda bilo gotovo isto kao da ima više žena. Od muškarca jedva se tražila bračna vjernost. Ta i najviši bog Grka imao je uza svoju ženu Heru prilično mnogo ljubovca u Olimpu i na Zemlji. Slavljeni Odisej na svojem lutanju posve zaboravlja na bračnu vjernost, koju mu je na domaćem ognjištu čuvala njegova žena. Rimljani su u staro svoje doba vrlo cijenili jednoženstvo, pa je rastava braka bila vrlo rijetka; ali je ipak žena bila mužu predana na milost i ne milost. Tako je neki Egnatije Mecenije ubio svoju ženu pešču, jer je vino pila, što nije bilo ženama dopušteno, a da nije bio za to kažnjen. Kod Židova bio je brak u većoj časti negoli kod ostalih istočnjaka, ali i njima bilo je dopušteno imati po više žena, a osim toga mogao je muž ženu otpustiti, pa i zbog toga, ako mu je zlo jelo pripravila, kako je to učila popustljiva Hillelova škola.

I današnji civilizirani nekršćanski narodi ženu premalo cijene. Kod Židova je mnogoženstvo dopušteno danas kao i nekad. Isto tako se lako dopušta razrešenje braka. I muhamedancima dopušteno je imati više žena, što se često i događa. Hoće li muž da ima samo jednu ženu, dopušta mu koran da ima ropkinje. Žena je odviše podložena sili muževoj i lako može biti otpuštena; nije obrazovana i smatrana je predmetom pohote. Kod Hinda u Indiji vrijedi žena samo u braku. I kod njih je u običaju mnogoženstvo. Pa kako ženidba mnogo stoji ubijaju često novorođenu žensku djecu. Kad je indijsko-britanijska vlada, da odstrani tu strahotu, stala istraživati, otkrila je, da u nekom sjeverozapadnom kraju nema nijedne djevojke u kućanstvu od 10.000 ljudi. God. 1869. našlo se, da je u sedam sela od 100 djece bilo samo jedno žensko dijete. A posljednji brak sklopio se pred 10 godina²⁾. Kako žena sama po sebi nema nikakove vrijednosti, trebala se dati po starom običaju sažgati zajedno s mrtvim tijelom svog muža; što se još i danas tu i tamo događa, ma da je to zabranila britanijska vlada. Kod Kineza su također dopuštene prilježnice. Žena se lako otpušta. Ona je gotovo bez prava i zaštite. Kćeri i žena ne mogu da baštine. Mlada je žena u kući punice ponajviše sluškinja, koja mora da radi najteže kućne poslove, a često je i uprav ropkinja. Mlade udovice od 18—20 godina nijesu svoje. Njihov fast redovito im se dopušta da se ponovno udađu, budući da bi bila njihova ponovna udaja za nj sramota. Naprotiv mlad udovac ženj se i iznova već poslije 14 dana, pošto mu je umrla žena³⁾. Izložena djeca od najveće su česti, gotovo uvijek, ženska. I u Japanu kod naroda žena je skućena pod muževljom vlasti. Kod obrazovanih Japanaca prevladuju više evropske misli.

²⁾ O tim podacima vidi kod Rösslera, Die Frauenfrage, str. 162.

³⁾ Gledaj »Die katholischen Missionen« 1923.—24. str. 67.

Vjerske zajednice izvan katoličke Crkve nijesu spram žene već stoga pravedne, što dopuštaju razrješenje bračno, koje je općenito ženi na štetu; budući da muž ostaje dulje krepak od nje, pa mnogi otpušta svoju ženu, kad je izgubila za nj svoje čare.

Šta više i u samoj Crkvi bilo ih je, koji su ženu premalo cijenili. Pisac u 4. stoljeću Ambrosiaster⁴⁾ veli: »Žena se ne smije opet udati, ako otpusti svog muža zbog preljuba ili otpada od vjere« . . . ali »muž smije se iznova oženiti, ako otpusti grijeshnu ženu, jer njega ne veže tako zakon kao ženu, jer je glava ženi«. Taj pisac nije shvatio o tom predmetu crkvene nauke, koju je malo potom iznio posve jasno sv. Augustin. Čini se da i Toma Akvinac, povodeći se za Aristotelom, misli, da je žena nesavršenija od muškarca (I. 92. 1).

Ustanoviteljica »Engleskih gospodica« Marija Ward (rod. 1585. † 1645) veoma je mnogo pretrpjela, kad je htjela da osnuje žensku Družbu prema Družbi Isusovoj, ali je bila spriječena, jer su za ono vrijeme bile još uske granice ženskome apostolskom radu.

No pojavljuje se u povijesti tu i tamo protivna skrajnost, koja je ženu precjenjivala. Epifanije pripovijeda (Adv. haer. II. 49; Migne. 41, 881 s), kako su montanisti (kojoj je sekti pristupio Tertulijan) postavljali žene za svećenike i biskupe. Zna se, kako su mnogi vitezovi u srednjem vijeku uzvisivali svoje gospode i bili robovi njihovih hirova, kao na pr. Ulrich von Liechtenstein, koji je s veseljem pio vodu, u kojoj je obožavana prala svoje ruke, i kojoj se za volju najzad podvrgao operaciji, da odstrani neželjenu manu na usnici (imao je naime gornju usnicu rasječenu, kako je to od naravi u zeca. Michael, Geschichte des deutschen Volkes IV. Str. 274. s.). Danas mnogi drže, da je žena nad muškarcem s obzirom na vjerskočudoredni život.

Ipak su takova pretjerivanja izuzeci. Općenito treba reći, da ženska čast i ženska prava nijesu bila prečesto poštivana. To vrijedi i za mnoge katolike, koji previše osjetno misle o ženi i smatraju je muževljom sluškinjom, te muževlji preljub na laku ruku uzimaju i ne brane dovoljno žene, s kojima njihovi muževi zlo postupaju. Ne mislimo ovdje na pijanice, koji dižu ruke na svoje jadne žene. Stoga valja poduprijeti borbu za žensko dostojanstvo i ženska prava. Ko ženu premalo cijeni, cijeni premalo majku i dijete i uopće čovjeka. A to je nekulturno i divljački. Prema tome je borba za žensko dostojanstvo i pravo kulturni rad. Pritom se često žena u svemu izjednačuje s muškarcem, što nije pravo. Stoga ćemo ovdje navesti neka osnovna načela iz Objave i razuma, koja daju pravo mjesto u ljudskom društvu i ženi i muškarcu.

⁴⁾ In I. Cor. cap. 7. v. 10. Migne 17, 230. Ambrosiaster prozvaše inače nepoznatog pisca, koji je u doba sv. Ambrozija pisao komentare k poslanicama sv. Pavla. U srednjem su vijeku mislili, da ih je napisao sv. Ambrosije. Otud ime Ambrosiaster.

II. ODNOS MEĐU MUŠKARCEM I ŽENOM PREMA OBJAVI.

U prvom redu valja nam se držati Objave, jer nam ona daje nepokolebljiva načela.

Tu valja iznajprije naglasiti, kako su muškarac i žena s obzirom na *unutrašnji život milosti* sasvim jednaki. Duša muškarca i žene na jednaki način otkupljena Kristovom krvi, određena za vječni život, te je na jednaki način milošću uzdignuta daleko nad sve ovo, što je naravno, učinjena Bogu sličnom, tijesno s Kristom združena i učinjena podobnom, da Boga gleda licem u lice. Tu vrijedi ona Apostola naroda: »Nema Židova ni Grka: ni sluge ni slobodnoga; nema muškarca ni žene. Svi ste vi jedno u Kristu Isusu« (Gal. 3, 28). U posvećujućoj milosti mogu biti svi jednaki: muškarac i žena, siromah i bogataš, Hrvat i Srbin, Nijemac i Francuz, i t. d. Na tom polju može muškarac nadmašiti ženu, ali isto tako i žena muškarca: da, i jedna jedina žena, svetica, može biti veća od hiljadu i hiljadu muškaraca.

Budući da je posvećujuća milost — uzvišeno svijetlo, nadzemaljska ljepota, preobraženje duše — zajedništvo s Božanskom naravi, a kako ta vrijednošću neizmjerljivo nadmašuje sve, što je stvoreno, te su prema njoj sve zemaljske vrijednosti, kao ljepota, snaga, oštroumnost, učenost, dar za umjetnost i politiku, slaba sjena; da, sve te zemaljske stvari zajedno ne mogu se s njome ni isporediti. Prema tome je žena — u milosti posvećujućoj, bila ma kako neugledna, slaba, neuka, više vrijedna u očima Božjim — a do toga suda konačno sve stoji — od svih muškaraca, koji nijesu u milosti, i ako su među njima najveći junaci i geniji.

Mnogi misle, da je ženski spol po naravi skloniji vjerskom životu od muškoga. Kad bi to bilo, tad bi on prema rečenome bio veći od potonjega. Ali nije tako. Ljubav Božja, do koje stoji milost, nije u društvu već u volji, a ta može da bude kod muškaraca isto tako upravljena na Boga i Božje stvari kao i kod žena. No istina je, da je u današnjim prilikama više izvana zaštićen od nevjere i grijesnoga osjetnog uživanja ženski spol od muškoga (na pr. od spolne raspojasanosti i pjančevanja). I zato ženski spol lakše sačuva posvećujuću milost. Pa može da bude, da uistinu više žena živi u milosti Božjoj nego li muškaraca. Ako je tako, tad je u tom pogledu veći ženski spol od muškoga.

Muški dakle i ženski spol su posve jednaki s obzirom na nutarnji život milosti (izuzevši gore spomenuti slučaj). Ali u javnom crkvenom životu zaprema muškarac odličnije mjesto, jer samo on može da bude svećenik, biskup, Papa. Samo on može da vrši propovjedničku službu i da upravlja kraljevstvom Božjim na Zemlji. Muškarac ima u posredovanju milosti (sva milost dolazi najzad po svećeništvu, naime po euharistijskoj žrtvi) prednost, sličnu onoj, što je ima kod

stvaranja i otkupljenja. Bog je stvorio najprije Adama i postavio ga glavom ljudskog roda. Da je Adam ostao poslušan Bogu, milost posvećujuća postala bi bila baštinom za cijelo čovječanstvo. Da nije Adam sagriješio, već samo Eva, ne bi bilo istočnog grijeha. A kod otkupljenja Bog je uzeo na se čovječju narav u muškom obliku. Božjem određenju, da samo muškarac može biti svećenik, podložit će se ženski spol radije, uvaži li ovo. 1. Biti glavom i upravljati znači po kršćanskom shvaćanju služiti. »Koji hoće da bude među vama veći, neka bude vaš sluga; i koji hoće da bude među vama prvi, neka bude vaš sluga; kao što Sin čovječji nije došao, da njemu služe, nego da on služi« (Mt. 20, 26—28). I zato se Papa zove Sluga Božjih sluga. Stoga je biskup sluga svoje biskupije, a svećenik svoje župe. 2. Svećeničko dostojanstvo nije samo čast, već i teška odgovornost i oštro sudjenje. 3. Euharistijska žrtva, sv. Misa, po kojoj najzad dolazi svaka milost, donosi to više ploda, što su savršeniiji, svetiji oni, koji žrtvuju t. j. svećenik, zatim oni, po čijoj se nakani služi sv. Misa, pa nazočni kod sv. Mise, i napokon svi vjernici. Do žene je, da crpa iz toga vrela više negoli mnogi mlak svećenik. 4. I ako je svećeništvo pristupačno samo muškome spolu, ipak ima na sebi značaj ženski, materinski. Svećenika zovu duhovnim ocem, ali, on ne daje života milosti (to čini samo Krist), već samo prima milost i predaje je vjernicima u zajednici s Marijom, koja je kao zastupnica roda ljudskoga primijela žrtvu na križu i po kojoj dobiva čovječanstvo svaku milost. 5. Premda svećenički značaj ostaje duši zauvijek, ipak svetost, to najveće i zanavišek trajno čovječje savršenstvo, stoji do množine posvećujuće milosti. Ta pak kako je gore rečeno, pristupačna je jednako ženi kao i muškarcu. Tako je dakle žena s obzirom na ono, što ima vječnu vrijednost, posve izjednačena muškarcu, pače ga može i natkriliti. Kolike li će svećenike srednje ruke nadvisivati u vječnosti sv. Terezija!

Kao što je žena u životu milosti muškarcu jednaka, tako mu je jednaka i u braku, u njegovoj bitnoj česti. Tijelo muževlje pripada po ženidbi ženi tako, kao što pripada njezino mužu. Odatle jednoženstvo: muž ne može sebe predati kojoj drugoj ženi, kao što se ne može predati žena kojemu drugom muškarcu. Stoga je preljub muževljiev uprav tako griješan kao i preljub žene. Stoga treće ne može muž brak razriješiti, kao što ga ne može ni žena; jer muž pripada ženi te je ne može ostaviti. Najdublji razlog za jedinstvo i nerazriješivost braka jest to, što je on slika veze između Krista i Crkve. Krist ima samo jednu jedinu zaručnicu, Crkvu. Stoga može muž da ima samo jednu ženu. Krist se ne dijeli od svoje Crkve. Zato se ne može odijeliti muž od žene. Taj uzvišeni značaj ženidbe a time i dostojanstvo i pravo žene ispovijeda samo katolička Crkva. Izvan katoličke Crkve dopušta se razrješenje braka, a ono je, kako smo vidjeli, ženi na štetu. Kod nekršćanskih pak naroda obično postoji

mногоženstvo, koje ženu ponižuje. Šta više, izvan Crkve, ni kod kršćanskih naroda nije osigurano jednoženstvo. Luter dopušta u mnogim slučajevima imati i dvije žene.

S obzirom na izvanjsku stranu braka muž je glava ženi, i ona treba da je s ljubavlju podložna. To je poznata nauka sv. Pavla. Sv. pak Petar piše: »Jednako (t. j. kao što su podanici podložni vlasti, sluge gospodaru) treba da budu i žene podložne svojim muževima« (I. Petr. 3, 1.). A to zahtijeva sama narav kršćanske ženidbe, koja je slika veze među Kristom i Crkvom. Kao što je Krist glava Crkvi, za koju je žrtvovao svoj život, i koja mu je odana, isto tako treba da i muž ljubi svoju ženu, a ona treba da mu je u ljubeznoj podložnosti privržena. Ovako naime piše Apostol naroda Efežanima (5, 22—32): »Žene neka budu podložne svojim muževima kao Gospodu, jer je muž glava ženi, kao što je Krist glava Crkvi; on Spasitelj njezinu tijelu (naime Crkvi). Ali kao što je Crkva podložna Kristu, tako treba da su podložne i žene svojim muževima u svemu. Muževi, ljubite svoje žene, kao što je i Krist ljubio Crkvu, i samoga sebe za nju predao, da je posveti, očistivši je vodom i riječju života (naime sv. Krstom), da mu bude slavna Crkva, bez ljage ili nabora ili čega drugog tome slična, nego da bude sveta i neokaljana. Tako i muževi treba da ljube svoje žene, kao svoje tijelo. Ko ljubi svoju ženu, ljubi sebe samoga. Niko još nije mrzio na svoje tijelo, već ga hrani i njeguje, kao i Krist Crkvu; jer smo udi njegova tijela, od mesa smo njegova i kosti njegovih. Zato će čovjek ostaviti oca svoga i majku svoju i poći za ženom svojom, i bit će dvoje u jednom tijelu. Tajna je to velika, ali ja velim u Kristu i u Crkvi«. Prema tome je ona poslušnost, što je žena obećaje kod vjenčanja, već u samoj naravi kršćanske ženidbe. Mnoge žene, što se bore za ženska prava, prigovaraju tome obećanju i htjele bi ga ukloniti. U Norveškoj im je to pošlo za rukom kod protestanata, možda još i gdje drugdje. No takova nastojanja ne osiguravaju ženi ni njezino dostojanstvo ni njezine prave koristi. Naprotiv takovim nastojanjima potkapa se temelj, na kojem se osniva prava sreća žene. Tad se ne će da bude ženidba slika veze među Kristom i Crkvom, jer Crkva ne može da bude jednaka Kristu ili pače nad njim. Ona može samo da bude podložna Kristu. Ako ženidba nije slika te svete veze među Kristom i Crkvom, tad nestaje ženidbene svetosti, nestaje čvrste podloge za jedinstvo i nerazrješivost ženidbe. A sve je to ženi na štetu. Izvan Crkve, kako smo spomenuli, nema nerazrješivosti ženidbe. A moglo bi doći i do многоženstva. Filozof Schopenhauer je za многоženstvo.

Žene, kojima je ono obećanje pred oltarom trn u oku, neka ovo uvažee: 1. Vlast, vrhovna volja treba da je u braku, kao što je i u državi, bez jedinstvene vlasti raspala bi se i ženidba i država. 2. vladati znači i ovdje služiti. Muž nema vlasti sebe radi, na svoju korist.

već poradi dobrobiti cijelosti, obitelji, i za to je dužan polagati račun Bogu. 3. Ta muževlja vlast je ograničena: određuje je dobro obitelji; muž nema nikakova prava, da sebeznao iskorišćuje ženu, da škodi njezinu zdravlju, da je sprečava u vršenju vjerskih dužnosti, nego ima naprotiv dužnost, da je, koliko može, učini srećnom. 4. Mužu je dao vlast Bog. Žena se napokon ne pokorava mužu, već Bogu. Muž je s obzirom na ono, što može zahtijevati, zamjenik Božji. Nažalost muž obično zaboravlja na tu svoju čast i ne vlada se spram žene kao zastupnik Božji već kao samo muškarac. Ako se žena ne će da pokorava muškarcu samo kao muškarcu, ima sasvim pravo. Kršćanska poslušnost ne pokorava se konačno čovjeku, nego Bogu, gledajući u opravdanim zahtjevima postavljene vlasti volju Božju. Samo neka žena muža podsjeća na njegovo dostojanstvo i neka promisli, da muž u svemu onom, što spravom hoće, ostaje zastupnik Božji, i ako on ne zna za to, kao što i državnoj vlasti ostaje dana vlast, i ako toga državnici nažalost ne uviđaju. 5. Žene, koje više ne će da slušaju, misle da se tim podižu, a uistinu se ponizuju, jer se protive redu od Boga određenome, gube milost, koja je za čovjeka najveće odlikovanje, i bez koje čovjek ništa ne vrijedi. I rađeći tako postaju žene veoma neslične onoj Uzvišenoj među ženama, koja svojim dostojanstvom natkriljuje neizrecivo sve samo ljude, a ipak se pokoravala sv. Josipu napripravnije. I ovdje vrijedi ona: »koji se podiže, ponizit će se« (Luk. 14, 11).

Pripovijedao mi jednoć neki svećenik, kako ga jedna od onih žena oduševljenih za potpunu jednakost obaju spolova nagovarala, da se zauzme za tu ideju; kad bi katolički svećenici radili zato, stvar bi njihova brže napredovala. Svećenik treba da u toj stvari dobro razlikuje. Raditi na pravoj emancipaciji žene, boriti se protiv neznaobožackog nečasćenja žene, naglašivati potpunu jednakost žene s muškarcem s obzirom na najveća dobra, milosti, dužan je svećenik, to išće kršćanska nauka. No s obzirom na izvanjski položaj žene u Crkvi i braku mora isticati pomenute razlike. Inače bi se on odrekao Objave, protivio bi se od Boga određenom redu i radio bi na propasti ženidbe i na štetu žene.

III. ŠTO KAZUJE ZDRAV RAZUM O ODNOSU MEĐU MUŽEM I ŽENOM.

U prvom redu treba imati na umu razliku među muškim i ženskim spolom. Muškarac i žena razlikuju se po tijelu. Pored prvotnih spolnih razlika ima ih mnogo i drugotnih: Žena ima (i relativno) manju glavu, dužu kosu, nema brade, užih je prsiju, ima šire kukove, dužie gornje tijelo, u nje su oblji oblaci, manjeg je stasa, tjelesna joj je snaga manja, mišice ima slabije osim jezičnih, koji su kod žene razvijeniji: odatle njezina veća jezična okretnost, lakše zato uči tuđe jezike, te ima među djevojkama mnogo manje mucavili negoli kod

dječaka. Dalje u žene su živci osjetljiviji (ali nervozni su pretežno muškarci, bit će zbog prenaprezanja). Žena plače lakše i s više suza. U nje je manja potreba za hranom, lakše podnosi glad, žeđu, gubitak krvi. Žilavija je (i u našim civiliziranim krajevima više se rada muške djece nego ženske, ali muška lakše umru). Bilo je u žene brže. Ona se brže razvija, ali i mnogo prije ostari. Mozak u žene je najteži između njezine 20. i 30. godine, a u muškarca između njezine 30. i 40. godine. Žena ne mijenja glasa (ne mutira). Uopće može se reći, da je žena po tijelu među mužem i djetetom.

Pored tih tjelesnih razlika ima i duševnih: Žena prima osjetne utiske brže i točnije i dulje ih čuva, negoli to biva kod muškarca. Na pr. žena treba samo da pogleda drugu i točno može da opiše, kako je ta odjevena. Ako je muž bolestan, tad njegova žena može da bolje opiše njegovu bolest liječniku nego li on sam. Žena je manje od muškarca sposobna za naporni umni rad. Ona ima više smisla za ono, što je konkretno, i zato je od muškarca konservativnija. Žena ne krči lako novih putova, manje ima sposobnosti za iznalaske. Veli se doduše, da je žena malo što iznašla zato, jer se nije mnogo bavila onim područjima, na kojima se može da što iznade. To nije istina. Žena se mnogo bavila kulijanjem, šivanjem za žene, glazbom, pa ipak je i na tim područjima novo od muškaraca. Muškarac je više za ono, što je veliko, žena ima više smisla za ono, što je maleno, kičeno, pristalo. Kod muškarca prevladuje razum, kod žene čuvstvo.

I *čudoredni* život ima donekle različit oblik: Muškarca više vode sudovi, načela, a ženu čuvstva, ljubav, sklonost, odvratnost. Muškarac ističe se razboritošću, svladavanjem samoga sebe, pothvatnim duhom, djelotvornošću, ustrajnošću u teškim zadacima. Žena se odlikuje nježnošću, brižnošću, marljivošću, smislom za red i čistoću, požrtvovnošću, obzirnošću, strpljivošću i odanošću u nevoljama. Slabosti su muškarca bezobzirna sebeznaost, osornost, oholost, neumjerenost u jelu i pilu. Žena je često tašta, radoznala, brbljava, nepostojana, pretvara se. U spolnoj ljubavi žena se više suspreže od muškarca. Istinita djevica više se plaši od osjetnog užitka, negoli da teži za njim. Ako se žena poda opačini, tad lako pade dublje od muškarca u mržnji, osveti, besramnosti. Lako je strast posve obuzme, dok muškarca donekle sustežu razum i načela.

Opaža se, da su tjelesne razlike među muškarcem i ženom veće od duševnih. Što se većma ostavlja tjelesno, to su razlike neznatnije, a posve prestanu u svrhunaravnom življenju, kako smo to vidjeli.

Zbog duševnih razlika misle mnogi, da je duša za muški i ženski spol već spočetka različita. Bit će svakako bolje, ako sa sv. Tomom Akvincem držimo, da različitost duševna potječe od tijela. Ta kolika je često razlika među muškarcem, dok je na vrhuncu muževne snage i kad ostari. Dok je muškarac u snazi, kako je djelotvoran,

odlučan, često surov, naprotiv kao starac nema volje za rad, sumnjičav je, pa i plače kod neznatnih neprilika. A ipak ostaje ista duša. Različita tjelesnost proizvela je razliku. Tim više može da bude jednaka duša za muško i žensko dijete u njihovu začetku. Različitost u tvari, koju mi ne poznajemo, može učiniti, da razvijanje krene ovim ili onim smjerom. Različit ustroj, jači kod dječaka, nježniji kod djevojke, i razlika u živčevlju mogu da lako proizvedu duševne razlike.

Treba imati na umu, kako razlike među muškim i ženskim spolom, nesamo tjelesne već i duševne, prikazuju međusobno popunjene. Cijela čovječja narav je samo u muškarcu nepotpuna i tako rekavši jednostrana, isto tako samo u ženi. Tek u muškarcu i ženi je potpuna čovječja narav. Zato bi bilo posve krivo htjeti odgojom i načinom života te razlike izbrisati, kako to oni rade, koji čine da su naše djevojke muškaračke, pune samosvijesti, pače izazovne. Ne valja tako. Dječak treba da se odgoji za pravog muža, a djevojka za pravu ženu. Osobitost, svoje vrste sile jednog i drugog spola, treba da se razvijaju, samo čudoredne slabosti treba uklanjati. Što je muškarac većma pravi muškarac, a žena više prava žena, to više jedan drugoga poštuje, to više imaju da jedan drugome dadu, mogu da jedan drugoga oplemenjuju, pa nastaje neko više jedinstvo, ideal čovječstva. Ako je pak žena s muškarcem što većma izjednačena, tad se ističu samo još protivne spolne razlike, te se samo one cijene i žele. To pak vodi nekulturi i divljaštvu. Tako misle oni narodi, koji ženu preziru.

(Konac slijedi.)

— Najljepša uspomena velikog Euharistijskog kongresa u Zagrebu 18.—19. 8. 1923. jest:

»Život« 1923, broj VI. Cijena s poštom 5 din.

»Euh. kongres«. Knjiga s 238 str. i 29 slika. Cijena 30 din.